

Environmental Education and Sustainable Development

Open
Access

ORIGINAL ARTICLE

Wetlands Conservation Through CEPA Program, a Case Study of Hashilan Wetland in Kermanshah

Sara Gholamhossein Goochani¹, Abuzar Hatami Yazd², Mahdi Kolahi³

¹M.A. in Natural Resources-Environmental Engineering, Motahar Institute of Higher Education.

²Ph.D. in Irrigation and Drainage, Deputy CEO Gazin Sazeh Toos Consulting Engineers

³Assistant Professor, Department of Pasture and Watershed Management, Faculty of Natural Resources and Environment, Ferdowsi University of Mashhad

Correspondence

Sara Gholamhossein goochani
Email: Sara.ghoochani@gmail.com

How to cite

Gholamhossein goochani, S., Hatami Yazd, A., & Kolahi, M. (2023). Wetlands Conservation Through CEPA Program, a Case Study of Hashilan Wetland in Kermanshah. *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 11(3), 159-174.

ABSTRACT

Although wetlands were once considered the best recreation areas in Iran, nowadays many of them have dried up and disappeared due to many factors such as ineffective management, human-wetland conflict, social conflicts, and natural phenomena. The present article has been carried out as an attempt to organize Heshilan Wetland in Kermanshah province, Iran, through capacity building and social engagement, based on the findings from the implementation of the Heshilan Wetland Management Plan with a social capacity building approach. The research method is a partnership approach with the function of research in practice. The statistical population of the research is local and government institutions as well as women and men of the villages around the Wetland, especially the villagers of Heshilan. To organize the Heshilan wetland, the CEPA (Communication, Education, and Public Awareness) tool was used as a tool for capacity building and social participation. A festival and some educational workshops were held for the people of Heshilan village in order to communicate with the community and local and government institutions and to highlight the importance of the Wetland. Moreover, some meetings were arranged with local trustees and they were investigated through a questionnaire, in line with the presentation of strategic plans. SWOT technique was used and data were analyzed with SPSS26 software. According to the results, establishing communication, training, and awareness were the most important effective factors to conserve and support the Wetland. Furthermore, ecotourism development and sustainable utilization can play an important role in empowering rural youth, earning a sustainable income, and providing the basis to reduce their migration to the surrounding areas.

KEY WORDS

Participatory Management, Adaptive Management, Adaptive Comanagement, Social Conflicts, Wetland.

نشریه علمی

آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار

«مقاله پژوهشی»

حفاظت تالاب‌ها از طریق برنامه سیپا، مطالعه موردی تالاب هشیلان کرمانشاه

سارا غلامحسین قوچانی^{۱*}، ابودر حاتمی یزد^۲، مهدی کلاهی^۳

چکیده

هرچند تالاب‌ها زمانی بهترین تفرجگاه‌های ایران به شمار می‌رفتند، ولی در اثر عواملی همچون مدیریت غیرکارا، تعارض انسان-تالاب، تعارضات اجتماعی و عوامل طبیعی، بسیاری از آنها امروزه خشک‌شده و از بین رفته‌اند. مقاله حاضر با هدف ساماندهی تالاب هشیلان کرمانشاه از طریق ظرفیت‌سازی و مشارکت اجتماعی، بر اساس یافته‌های حاصل از اجرای طرح ساماندهی تالاب هشیلان با رویکرد ظرفیت‌سازی اجتماعی انجام شده است. شیوه پژوهش، مشارکتی با کارکرد تحقیق در عمل است. جامعه آماری پژوهش، نهادهای محلی و دولتی و همچنین زنان و مردان روستاهای حوضه تالاب مخصوصاً روستاییان هشیلان است. برای ساماندهی تالاب هشیلان، از ابزار سیپا (برقراری ارتباط، آموزش و آگاهی عمومی) به‌عنوان ابزاری برای ظرفیت‌سازی و مشارکت اجتماعی استفاده شد. برای برقراری ارتباط با جامعه و نهادهای محلی و دولتی در جهت برجسته‌سازی اهمیت تالاب، جشنواره‌ای برگزار و کارگاه‌های آموزشی برای مردم روستای هشیلان اجرا شد. همچنین در راستای ارائه برنامه‌های راهبردی، نشست‌هایی با معتمدان محلی تدارک دیده شد و از طریق پرسشنامه موردبررسی قرار گرفتند. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS26 تحلیل شدند و تکنیک SWOT مورد استفاده قرار گرفت. طبق نتایج، برقراری ارتباط، آموزش، آگاهی و همچنین برگزاری جلسات آموزشی، مهم‌ترین عوامل مؤثر در حفاظت و حمایت از تالاب هشیلان به دست آمدند. همچنین توسعه گردشگری و بهره‌برداری پایدار می‌تواند نقش مهمی در توانمندسازی جوانان روستایی و کسب درآمد پایدار داشته و زمینه را برای کاهش مهاجرت آنها به نقاط اطراف فراهم کند.

واژه‌های کلیدی

مدیریت مشارکتی، مدیریت تطبیقی، مدیریت مشارکتی-تطبیقی، تعارضات اجتماعی، تالاب.

^۱کارشناسی ارشد مهندسی منابع طبیعی محیط‌زیست، موسسه آموزش عالی خردگرایان مطهر
^۲دکتری آبیاری و زهکشی، قائم‌مقام مدیرعامل شرکت مهندسی مشاور گزین سازه توس
^۳استادیار، گروه آموزشی مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی و محیط‌زیست، دانشگاه فردوسی مشهد

نویسنده مسئول:

سارا غلامحسین قوچانی

رایانامه: Sara.ghoochani@gmail.com

استناد به این مقاله:

غلامحسین قوچانی، سارا. حاتمی یزد، ابودر و کلاهی، مهدی. (۱۴۰۲). حفاظت تالاب‌ها از طریق برنامه سیپا، مطالعه موردی تالاب هشیلان کرمانشاه، فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۱۱(۳)، ۱۷۴-۱۵۹.

مقدمه

پرندگان آبی و کنارآبی، شاخص‌های زیستی حائز اهمیتی هستند که به دلیل سهولت در شناسایی و مطالعه و همچنین تأثیرپذیری سریع در اثر تغییرات کوتاه‌مدت و بلندمدت زیستگاه‌ها، در بررسی کیفیت و سلامت اکوسیستم‌های تالابی در دوره‌های مختلف زمانی و در نواحی مختلف جغرافیایی کاربرد وسیع و گسترده‌ای دارند (Gholami et al., 2014).

استفاده خردمندانه از تالابها جز از طریق طرح‌ریزی مدیریت یکپارچه عملی نیست. از سویی فعالیت‌های دولتی به‌منظور حفاظت از تالاب هشیلان که تاکنون انجام‌شده‌اند به دلیل پراکندگی و ناکارآمدی توانسته‌اند مانع تخریب تالابها شده یا موجب کاهش تخریب آنها شوند (Mohammadizadeh et al., 2013). چراکه با وجود اعلام شکار و تیراندازی ممنوع از سال ۱۳۷۳ توسط اداره کل حفاظت محیط‌زیست، تالاب هشیلان، در طی سالیان اخیر دچار پاره‌ای از تغییرات عملکردی شده است. ازجمله این تغییرات می‌توان به برنامه‌ریزی و اقداماتی خلاف معیارهای توسعه پایدار در محیط توسط دست‌اندرکاران و متولیان امور گردشگری، بدون توجه به توان اکولوژیکی و ظرفیت‌های تالاب، در خصوص توسعه گردشگری اشاره کرد (Hemati & Ghorbani, 2015). این امر نشان از موفق نبودن اقدامات دولتی در راستای حفاظت از تالاب دارد، زیرا در صورت موفق بودن، اقدامات تخریبی تالاب نسبت به گذشته فزون‌تر نمی‌گشت. لذا در این میان آنچه در رابطه با حفاظت از تالابها و خصوصاً تالاب هشیلان مورد غفلت واقع شده است، مشارکت جوامع محلی در امر حفاظت است. چراکه به فعلیت رساندن حفاظت و بهره‌برداری صحیح از منابع تالابی در سایه مشارکت جوامع محلی و همکاری آنان امکان‌پذیر خواهد بود.

مطالعات نشان داده‌اند که مناظر اکولوژیکی سالم می‌تواند آگاهی عمومی در موردحفاظت از منابع را ارتقا داده و باعث حفظ تالاب شوند (Lee, 2017). اگر جامعه محلی دانش و مهارت‌های لازم را برای استفاده پایدار از محیط‌زیست به‌کارگیرند انعطاف‌پذیری اکوسیستم که به انسان‌ها ارتباط دارد می‌تواند حفظ شود (Do et al., 2015). این می‌تواند زمینه‌ای برای مشارکت جامعه محلی برای حفاظت از تالابها باشد (Wei et al., 2016). مطالعات محمدیان دهکردی و احمدباصری^۱ (۲۰۲۰) نشان می‌دهد مشارکت مردم محلی

تالابها از جمله مولدترین محیط‌های جهان هستند. آنها گهواره‌های تنوع زیستی دنیا هستند که با فراهم ساختن آب و قابلیت زادآوری اولیه نقش مهمی در بقای گونه‌های بی-شماری از گیاهان و جانوران وابسته به خود ایفا می‌کنند. آنها از اجتماعات انبوه گونه‌های پرندگان، پستانداران، خزندگان، دوزیستان، ماهیان و بی‌مهرگان حمایت می‌کنند. برای تالابها ارزش اقتصادی چشمگیری از جمله افزایش کیفیت آب‌های شرب، کنترل سیل، فعالیت‌های تفریحی و ماهیگیری، زیستگاه حیات‌وحش متصور است (Mohammadi & Najafi, 2017).

در این راستا، نگرانی‌های فراوانی در سطح جهان در رابطه با اثرات و عواقب برخی از فعالیت‌های بشری مانند افزایش فشار بر طبیعت، مدیریت نادرست در کشاورزی، خشکانیدن تالابها و استفاده بی‌رویه و بدون برنامه از منابع طبیعی وجود دارد (Hassannezhad et al., 2011) اما با درک این موضوع که تالابهای ایران اکثراً به علت اثرات گوناگون از جمله، خشکسالی و سوء مدیریت دچار صدمات قابل‌توجهی شده‌اند (Report Conservation of Iranian Wetlands Project., 2012) و رشد تخریب تالابها نیز در قرن بیستم شتاب بیشتری به خود گرفته‌اند (Khalilian et al., 2012) حفاظت از این منابع زیستی ضروری است. در این راستا درک اهمیت حیاتی اکوسیستم‌های تالابی، منجر به انعقاد کنوانسیون رامسر در سال ۱۳۹۱ به‌منظور استفاده خردمندانه و حفاظت از تالابها گردید (Rafiei et al., 2012).

در این میان زیست‌بوم نادر هشیلان که یکی از اکوسیستم‌های زیبا و منحصربه‌فرد استان کرمانشاه و غرب کشور بوده، نیز از حوادث متفاوت در امان نبوده است. پوشش جانوری هشیلان بسیار متنوع است به‌طوری‌که این تالاب از نظر تنوع زیستی بی‌نظیر می‌باشد. هشیلان اقامتگاه پرندگان مهاجر آبی و کنار آبی بی‌شماری است که از این تالاب به‌عنوان اقامتگاه موقت در فصل زمستان استفاده می‌کنند. اثرات اکولوژیک پرندگان آبی و کنار آبی، به‌عنوان یکی از مجموعه‌های شاخص تنوع زیستی تالابها، در ادامه حیات سایر زیست‌بوم‌های تالابی از دیرباز شناخته شده است. ازاین‌رو بدیهی است که با حذف و یا کاهش تنوع و تراکم جمعیتی آنها، بقاء سایر گونه‌ها نیز با تهدید مواجه خواهد شد (Ashuri & Varasteh moradi, 2014) از طرف دیگر

نتایج تحقیقات کارادنیز^۶ (۲۰۰۹) در رابطه با «مدیریت تالابها در ترکیه: مشکلات، دستاوردها و چشم‌اندازها» نشان داد که ارتباط تنگاتنگی بین اکوسیستم‌های تالابی و زندگی مردمان ساکن تالابها وجود دارد، به نحوی زندگی مردم محلی به تالاب وابسته است به طوری که مردمان ساکن این مناطق اغلب به دلایل اقتصادی و بهره‌گیری‌های بیش‌ازحد مجاز به سرعت در حال تخریب تالابها می‌باشند. همچنین نتایج نشان داد که نبود سازمان‌های غیردولتی حفاظت‌کننده و حامی تالابها به‌عنوان تهدید بزرگی برای این اکوسیستم‌ها محسوب می‌شوند. لذا برای حفاظت از تالابها باید درکی درست و آگاهانه از محیط‌زیست و تالاب در مردم ایجاد کرد. می‌توان اظهار نمود که نتایج این تحقیق گویای این حقیقت است که مردمان ساکن در نواحی اطراف تالاب تنها به کارکرد اقتصادی تالاب توجه داشته و از سایر کارکردهای آن غافل‌اند. لذا این امر سبب بهره‌برداری بیش‌ازحد از تالاب می‌شود.

جرس و همکاران^۷ (۲۰۱۲) تحقیقی به‌منظور بررسی «افزایش مشارکت اجتماعی برای حفاظت از تالابها» از سه تالاب عضو کنوانسیون رامسر در ایالت پنجاب اذعان می‌کنند که اقدامات حفاظتی دولت شامل کنترل بیولوژیکی و مکانیکی ثمربخش نبوده است، بلکه برای موفقیت در بهبود شرایط این تالابها مشارکت مردم محلی و سازمان‌های محلی مرتبط با تالاب ضروری است. این مطالعه به اهمیت کمک و همکاری‌های داوطلبانه و همه‌جانبه جوامع محلی، در کنار مدیریت توانمند از ناحیه دولت، با اهداف حفاظت، احیا و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی خصوصاً تالابها تأکید دارد. شریستی و همکاران^۸ (۲۰۱۱) با مطالعه «مشارکت جوامع در حفاظت از تالابها در نیال» ضمن بررسی مشارکت اجتماعی در حفاظت از تالابهای نیال با تأکید بر نقش حیاتی جامعه محلی در حفاظت و بهره‌برداری پایدار از این منابع به این نتیجه رسید که حفاظت و بهره‌برداری جز با همسویی دولت و نهادهای محلی میسر نخواهد شد. همچنین نتایج نشان از اثرات مثبت رویکردهای مشارکت مردمی در برنامه‌های حفاظت از تالاب دارد.

صالحی و غلام‌دوست^۹ (۲۰۱۳) ارزیابی مدل مدیریت مشارکتی تالاب انزلی از نظر جامعه محلی را مورد مطالعه

مهم‌ترین عامل مجهز و کلیدی برای ایفای نقش مثبت گردشگری در فرایند توسعه روستایی است و کریمی و کرمی دهکردی^۱ (۲۰۱۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که شیوه مدیریت مبتنی بر جامعه محلی ابزاری مناسب برای پایداری منابع طبیعی است.

نتایج دادرس و کردوانی^۲ (۲۰۱۲) گویای این حقیقت بود که یکی از راهکارهای اصلی حفاظت از تالابها، آموزش همگانی به حاشیه‌نشینان جهت مشارکت آنها در حفظ و حراست از تالاب بوده چراکه بخش وسیعی از اقتصاد و معیشت مردمان منطقه به آن وابسته می‌باشد.

یآوری و همکاران^۳ (۲۰۱۶) با روش گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای و مروری به بررسی نقش مشارکت‌های مردمی در مدیریت محیط‌زیستی، پرداخته است. نتایج مطالعات حاکی از آن است که مشارکت جوامع محلی در مدیریت و نگهداری تالاب با آگاهی و آموزش و فرهنگ‌سازی در رابطه با حفاظت از محیط‌زیست امکان‌پذیر خواهد بود. در تحقیقی که توسط شریستی و همکاران^۴ (۲۰۰۵) با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت روستاییان جنگل نشین در حفاظت از جنگل‌های شمال و غرب کشور انجام شده است، یافته‌ها نشان داد که بین متغیرهای سطح سواد، میزان آگاهی از اهمیت و فواید جنگل، شرکت در کلاس‌های آموزشی ترویجی، استفاده از نشریات و مجله‌های ترویجی، فیلم‌های آموزشی، جلسه‌های سخنرانی، برنامه‌های آموزشی رادیو، تلویزیون و تعداد دفعات تماس با مروجان با متغیر میزان مشارکت روستائیان در حفاظت از جنگل‌ها و منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

هوشولانگ^۵ (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان «تحقیق و پژوهش در رابطه با مشکلات تالابها در کشور چین» ویژگی‌ها و وضعیت فعلی تالابها در چین و دلایلی که باعث تخریب محیط‌زیستی آن شده است را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. او در نتایج پژوهش خود نشان داد که عمده مشکلات تالاب در چین شامل از بین رفتن زمین‌های تالاب توسط تصرفات مردم، آلودگی‌های محیط‌زیستی فراوان و آسیب دیدن تنوع زیستی تالابها می‌باشد.

1. Karimi & Karami Dehkordi
2. Dadras & Kardovani
3. Yavari et al
4. Shariati et al
5. Hushulong

6. Karadeniz et al
7. Jerath et al
8. Shresta
9. Salehi & Gholamdost

دبیرخانه اصلی کنوانسیون رامسر با معرفی CEPA به عنوان برنامه‌ای که متضمن تأثیرگذاری مثبت و باکیفیت پروژه‌های حفاظت، احیاء، بهره‌برداری خردمندانه از تالاب‌هاست از سال ۲۰۰۹ تا سال ۲۰۱۵ ادامه داشت و در دوازدهمین کنفرانس متعاهدین کنوانسیون رامسر در شهر پونتادل استه اوروگوئه چهارمین برنامه CEPA و این بار به مدت هشت سال (۲۰۱۶ - ۲۰۲۴) به تصویب رسید. دبیرخانه کنوانسیون از کشورهای عضو درخواست نموده است تا این برنامه را در قالب ملی و محلی برای هر یک از تالابها آماده نمایند تا زمینه پایداری و بهره‌برداری برای این زیست‌بومها صورت پذیرد (Consulting Engineer Gazin sazeh, 2018).

CEPA، ابزاری اجتماعی است که در هنگام تدوین سیاستها، قوانین و مقررات، برای درک انگیزه‌ها و عملکردهای فعلی گرداران به کار می‌رود. آن همچنین به عنوان ابزاری برای ایجاد انگیزه در تغییر نگرش و رفتار مورد استفاده قرار می‌گیرد. عناصر آن عبارتند از ارتباط برقرار کردن (Communication)، آموزش (Education) و آگاهی عمومی (Public Awareness) است. یکی از اهداف اصلی ابزار CEPA، فراهم کردن زمینه‌ای برای تبادل اطلاعات و تجربه است (Terer & Macharia., 2013).

با توجه به اهمیت زیستگاه‌های طبیعی به‌ویژه تالابها، حفاظت از تالابها به منظور دستیابی به مدیریت یکپارچه و مشارکت ذی‌نفعان و جامعه در حفظ، مدیریت، بهره‌برداری و احیاء تالاب هشیلان نقش اساسی در توسعه پایدار و در حفاظت از منابع طبیعی دارند؛ بنابراین هدف اصلی این پژوهش، بررسی حفاظت از تالابها از طریق برنامه سیپا می‌باشد.

روش‌شناسی پژوهش

هشیلان، تالابی به مساحت تقریبی ۵۶۰ هکتار (مساحت مصوب ۴۵۰ هکتار) و حریم حفاظتی برابر با ۲۰۳۲ هکتار و دارای بیش از ۱۱۰ جزیره کوچک و بزرگ می‌باشد. این تالاب در دهستان میان دربند و در بخش مرکزی و ضلع شمال غربی شهرستان کرمانشاه و شمال دشت الهیار خانی و در منتهی‌الیه منطقه میان دربند، بین شیب جنوبی ارتفاعات خورین و شمال کوه ویس قرار گرفته است، به طوری که با شهر کرمانشاه حدود ۳۶ کیلومتر از جبهه غربی و ۳۳ کیلومتر از جبهه شرقی فاصله دارد. بیشترین بارندگی در محدوده تالاب عمدتاً در اوایل بهار اتفاق می‌افتد و در تابستان هوا خشک است. منبع عمده آب تالاب از سراب سبزیلی تأمین شده و مابقی از طریق دو

قراردادند. نتایج داده‌های تحقیق با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتایج به دست آمده نشان داد که برخلاف انتظار، میزان شناخت جامعه محلی از مدیریت مشارکتی بیشتر از میزان شناخت کارمندان ادارات دولتی است. از دیگر نتایج این تحقیق این است که جامعه محلی به نقش مهمی که می‌تواند در حفظ و احیای تالاب داشته باشد آگاه نیستند؛ در حالی که کارمندان ادارات دولتی نقش زیادی برای جامعه محلی متصورند. این یافته‌ها در شرایط فعلی تالاب که همیاری هر دو گروه مورد نیاز است، بسیار قابل توجه و البته هشداردهنده است.

ویسی و مجدالدین^۱ (۲۰۱۰) با داده‌های به دست آمده در ارتباط با پژوهش بررسی سازوکارها و زمینه‌های مشارکت عمومی در حفاظت از محیط‌زیست به این نتیجه دست یافتند که رهبران مذهبی، مدیران محلی، آموزگاران و مروجان و مدیران کارخانه‌ها و مدیران مسئول رسانه‌ها بیشترین توان و قابلیت مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست را دارا می‌باشند. نتایج پژوهشی که حسینی^۲ (۲۰۰۲) با عنوان امکان‌سنجی ایجاد سازمان‌های غیردولتی حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی انجام داد، مشخص نمود که اکثر پاسخگویان تشکیل دوره‌های آموزشی برای شهروندان، سخنرانی در مدارس، مساجد و اماکن عمومی در زمینه منابع طبیعی، برگزاری همایش‌های علمی، انتشار مقاله، روزنامه، مجلات و بروشورهای علمی برای دادن آگاهی بیشتر به مردم در زمینه منابع طبیعی موجود و گسترش آن و استفاده از نتایج این تحقیقات و نهایتاً ساخت برنامه‌های تلویزیونی در آگاهی دادن به مردم را، برای تشکل‌های مردمی حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی مناسب می‌دانند.

بهره‌برداری خردمندانه از منابع تالابی، آغازگر حرکتی تأثیرگذار در جهت پایداری این اکوسیستم‌های بسیار حیاتی و درعین حال سخت شکننده گردید. به همین منظور دبیرخانه اصلی کنوانسیون رامسر به عنوان راهبر جهانی موضوع تالابها درصدد شد تا با بهره‌برداری خردمندانه پایه‌ریزی نماید و در این راستا با طراحی برنامه CEPA به عنوان بستر نخست اجرای پروژه‌های حفاظت، احیاء و بهره‌برداری خردمندانه از منابع تالابی، آغازگر حرکتی تأثیرگذار در جهت پایداری این زیست‌بوم‌های بسیار حیاتی و درعین حال سخت شکننده گردید.

1. Veisi & Majaduddin
2. Hosseini

روستاهای ملک تپه در جنوب و لعل آباد در شمال شرقی را در بر گرفته است (Hemati & Ghorbani, 2015). روستاهای ذکر شده نزدیک‌ترین روستاها به تالاب بوده و اهالی این روستاها یا در تالاب یا اطراف آن زمین کشاورزی دارند و تا حدودی از سود و زیان تالاب بهره‌مند می‌گردند، لذا به‌عنوان جامعه مورد مطالعه انتخاب گردیدند؛ بنابراین جامعه مورد مطالعه تحقیق شامل روستاهای هشیلان، خوشیلان، لعل آباد، کلاه کبود، ملک تپه، دوچوغا و سراب شله بوده است.

سرایمن می و شله و نیز نزولات جوی تأمین می‌گردد. لازم به ذکر است در مواقع کم‌آبی که تالاب مورد تهدید قرار می‌گیرد، آب مورد نیاز از طریق کانال انتقال آب سد گاوشان تأمین می‌گردد. همچنین وجود لایه تورب و تنوع زیستی بالای گیاهان، خزندگان، آبزیان، پستانداران و بیش از ۲۰ گونه از پرندگان دائم و مهاجر و نیز فواید منظرهای و تفریحی در این تالاب باعث تمایز آن در میان تالاب‌های مختلف گردیده است. تالاب مذکور محدوده وسیعی در حدفاصل روستاهای هشیلان در ضلع جنوب شرقی تالاب، سراب شله در شمال غربی تالاب،

شکل ۱. موقعیت جغرافیای تالاب هشیلان (Google Earth)

Figure 1. Geographical Location of Hashilan Wetland (Google Earth)

مورد تالاب و برنامه‌های آبی آن، نسبت به تدوین پرسشنامه‌ای بر اساس مدل مفهومی حاصل از «نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده» اقدام شد که روایی و پایایی آن توسط کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت در میان ۵۶ نفر شرکت‌کننده در نشست هم‌اندیشی برای تدوین برنامه عملیاتی حفاظت از تالاب هشیلان، ۴۱ نفر داوطلبانه به این پرسشنامه‌ها پاسخ دادند که مسن‌ترین فرد با ۶۰ سال سن و جوان‌ترین آنها ۲۵ سال سن داشتند همچنین میانگین سنی آنها ۴۴/۳۳ بود؛ که خود نشان از مشارکت همه گروه‌های فعال را داشت. تحلیل پرسشنامه‌ها با نرم‌افزار SPSS در بخش نتایج آورده شده است.

علاوه بر نشست گفتگوی تالاب، جلسات و کارگاه‌های آموزشی برای جامعه محلی تالاب هشیلان برگزار شد که جزئیات آن در جدول ۱ ذکر شده‌اند.

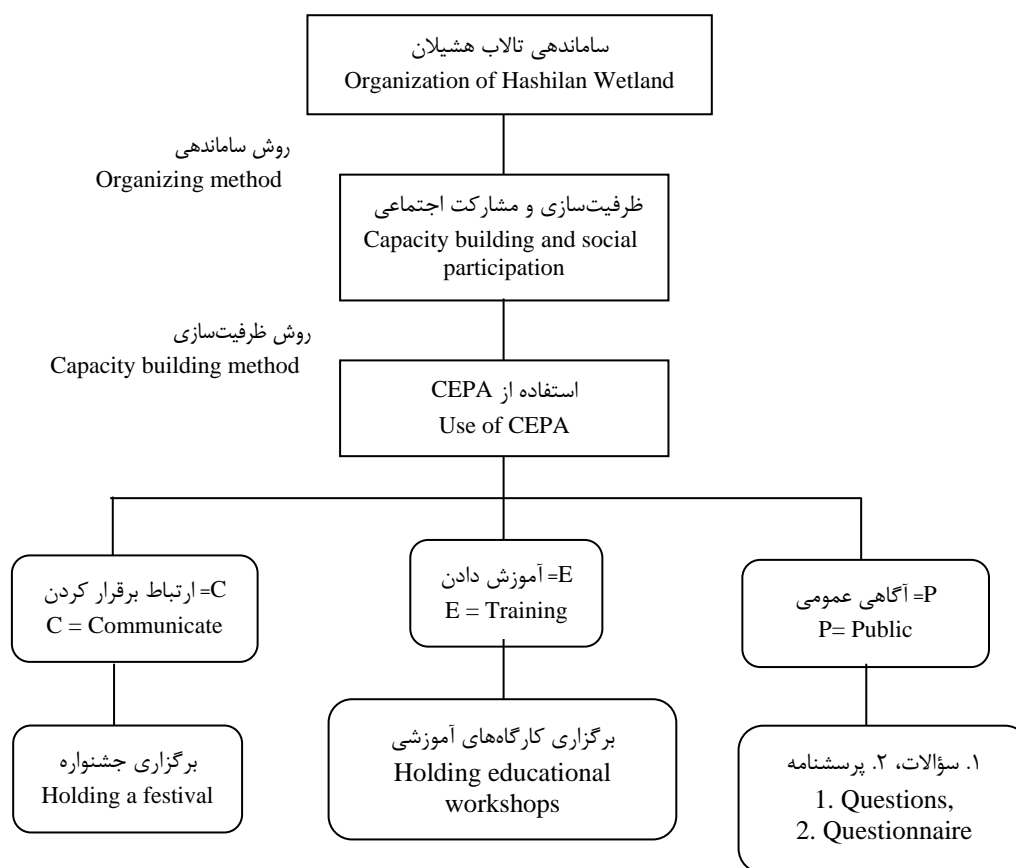
مهم‌ترین مسئله در برنامه‌های مشارکتی، ایجاد گفتگو بین نهادها و بهره‌برداران، برای افزایش درک مسائل، پشتیبانی از برنامه‌ریزی مشترک و اقدام برای محیط‌زیست است. به همین دلیل، در مرحله اول برای اجرای این برنامه و اطلاع‌رسانی برای ساماندهی تالاب هشیلان، جشنواره و نشست با حضور مدعوین که جمعی از گروه‌های اساتید و نخبگان استانی، مدیران و کارشناسان شهرستان و استان، جامعه محلی و معتمدین، گروه‌برداران و بهره‌برداران محلی و سمن‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد بودند برگزار شد.

تدوین برنامه‌های عملیاتی به جهت حفظ و احیاء محیط‌زیست یک فرایند مسئله‌گشایی گروهی است که در آن برای تحلیل وضعیت موجود تالاب هشیلان از نقطه‌نظر نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید از ابزار SWOT استفاده گردید. همچنین جهت بررسی دیدگاه‌ها و نظرات معتمدان محلی در

جدول ۱. ویژگی‌های کارگاه‌های آموزشی

Table 1. Features of Educational Workshops

مکان Place	موضوع کارگاه The topic of the workshop	تعداد نفرات Number of people	گروه شرکت‌کننده Participating group
مدرسه روستای خوشیلان Khushilan village school	اهمیت تالاب، منابع آلوده‌کننده تالاب، حفاظت از تالاب هشیلان، شناسایی جانداران و گونه‌های گیاهی The importance of the wetland, polluting sources of the wetland, protection of Heshilan wetland, identification of living organisms and plant species	25	دانش‌آموزان Students
مسجدروستای خوشیلان Khushilan village school	آشنایی با تالاب و آموزش حفظ آن Getting to know the wetland and training to preserve it	65	زنان Woman
مسجدروستای خوشیلان Khushilan village school	ضرورت و اهمیت تالاب The necessity and importance of wetlands	17	معتمدان محلی Local trustees

شکل ۲. مدل ساماندهی تالاب هشیلان

Figure 2. Organizational Model of Hashilan Wetland

مورد استفاده قرار داد. برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ابتدا باید واریانس نمره‌های سؤال‌های پرسشنامه و واریانس کل (واریانس مجموع نمرات) را محاسبه کرد و سپس با استفاده از فرمول زیر

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2}\right)$$

یافته‌های پژوهش

منطبق با اطلاعات به‌دست‌آمده از جمع‌آوری داده‌های ۴۱ پرسشنامه و پردازش در نرم‌افزار SPSS نتایج زیر حاصل شده است. در جدول ۲ ضریب آلفای کرونباخ نمایش داده شده است. آلفای کرونباخ را می‌توان برای تمامی مقیاس‌هایی که سطح سنجش معرف‌های آنها رتبه‌ای، فاصله‌ای یا نسبی است

مقدار ضریب آلفا را محاسبه نمود که در آن k تعداد آیتم‌ها، مجموع نمرات آیتم‌ها) می‌باشد. si_2 واریانس آیتم شماره i ، s_2 واریانس کل آزمون (واریانس

جدول ۲. آلفای کرونباخ

Table 2. Cronbach's Alpha

آلفای کرونباخ Cronbach's alpha	آلفای کرونباخ بر اساس موارد استانداردشده Cronbach's alpha based on standardized items	تعداد پرسشنامه Number of questionnaires
0.989	0.989	41

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود مقدار آلفای کرونباخ بیش از $0/9$ محاسبه شده است که نشان از سازگاری عالی در پرسش‌ها دارد. یافته‌های پژوهش، در دو قسمت نتایج SWOT در جدول

جدول ۳. تحلیل SWOT تالاب هشیلان

Table 3. SWOT Analysis of Hashilan Wetland

ضعف Weakness	قوت Strength
زه‌دار شدن اراضی کشاورزی Soiling of agricultural lands	اثر طبیعی ثبت‌شده ملی Nationally registered natural work
محدود شدن اراضی کشاورزی Limitation of agricultural land	طبیعت خاص و زیبا (نگین غرب) Special and beautiful nature (Nagin Gharb)
ایجاد محدودیت در اجرای شبکه آبیاری Creating restrictions on the implementation of the irrigation network	ذخیره‌گاه حیات‌وحش آبی و کنارآبی Aquatic and waterfront wildlife reserve
حمله حیوانات به انسان Animal attacks on humans	جلوگیری از ایجاد سیلاب و حفظ و نگهداری رسوبات Preventing floods and maintaining sediments
مزاحمت گردشگران برای کشاورزان و روستاییان Tourists disturbing farmers and villagers	تامین‌کننده معاش جامعه محلی Livelihood provider for the local community
آسیب‌رسانی جانوران به مزارع و محصولات کشاورزی Damages done by animals to fields and agricultural products	
ایجاد بیماری در ساکنان مجاور تالاب causing disease in the residents near the lagoon	

جدول ۴. تحلیل SWOT تالاب هشیلان

Table 4. SWOT Analysis of Heshilan Lagoon

تهدید Threat	فرصت Opportunity
تصرف جزایر تالاب توسط کشاورزان Occupation of wetland islands by farmers	ایجاد و بهره‌برداری از سایت پرندنگری Creating and operating a bird watching site
گسترش چرای دام در محدوده تالاب Expansion of livestock grazing in the wetland area	محلی برای اهداف آموزش محیط‌زیستی و آموزش به جامعه محلی A place for the purposes of environmental education and Education to the local community
گسترش شکار و صید Expansion of hunting and fishing	گسترش گردشگری طبیعت و اکوتوریسم Expansion of nature tourism and ecotourism
فقر مادی روستائیان اطراف Material poverty of the surrounding villagers	معرفی به‌عنوان سایت تحقیقات علمی معرفی به‌عنوان سایت تحقیقات علمی
گسترش کشت آبی Expansion of hydroponics	

تهدید Threat	فرصت Opportunity
ورود پساب حاوی کود و سم کشاورزی	Introduction as a scientific research site
Entering wastewater containing fertilizers and agricultural poisons	اثر بر الگوی زندگی روستایی و شهری
احداث شبکه زهکشی در زمین‌های اطراف تالاب	Effect on the pattern of rural and urban life
Construction of drainage network in the lands around the wetland	افزایش کمک به معیشت جامعه محلی
احداث کانال آب‌رسانی سد گاوشان	Increasing contribution to the livelihood of the local community
Construction of water supply channel of Gavshan Dam	افزایش تولید و پرورش آبزیان
اضافه برداشت در بالادست رودخانه رازآور	Increasing the production and breeding of aquatic animals
Overharvest in the upper reaches of the Razavar River	افزایش تولیدات زیستی شامل غذا و الیاف
برداشت بی‌رویه آب از گودال‌ها و برکه‌های تالاب توسط کشاورزان	Increasing biological production, including food and fibers
Indiscriminate withdrawal of water from pits and lagoon ponds by farmers	محل زمستان‌گذرانی پرندگان مهاجر
بهره‌برداری غیرمجاز از منابع آب زیرزمینی	The wintering place of migratory birds
Unauthorized exploitation of underground water sources	جذابیت پرندنگری، عکاسی و اکوتوریستی
حفر ۶۴ حلقه چاه برای تأمین آب شرب شهر کرمانشاه	The attraction of bird watching, photography and ecotourism
Drilling 64 wells to supply drinking water to Kermanshah city	احساس تعلق خاطر جامعه محلی
خشکسالی	A sense of belonging to the local community
Drought	وجود تاریخ، فرهنگ و ارزش‌های نمادین
فقر آگاهی مردم و مدیران و تصمیم‌گیران نسبت به اهمیت تالاب	The existence of history, culture and symbolic values
Lack of awareness among people, managers and decision-makers regarding the importance of wetlands	سایت تحقیقات محیطی
احتمال دوپاره شدن تالاب به دلیل احداث جاده بر روی گسل طبیعی	Environmental research site
The possibility of splitting the wetland due to the construction of a road on a natural fault	توجه جامعه بین‌المللی
وجود صنایع آلاینده در اطراف	attention of the international community
The presence of polluting industries around	منبع تأمین‌کننده آب کشاورزی
ورود فاضلاب شهر کامیاران از طریق کانال آب‌رسانی سد گاوشان	Agricultural water supply source
The entry of sewage from Kamiyaran city through the water supply channel of Gavshan Dam	مکانی برای شکار و ماهیگیری
احداث جاده و دیوار در مقابل سراب سبزعلی	A place for hunting and fishing
Construction of road and wall in front of Sarab Sabz Ali	
عدم آگاهی جامعه محلی از ارزش‌ها و اهمیت حفاظت از تالاب	
The local community's lack of awareness of the values and importance of wetland protection	
عدم توفیق سازمان‌های مسئول در قبال انجام وظایف	
Failure of responsible organizations to perform their duties	
عدم تناسب احکام قضائی با تخلفات محیط‌زیستی	
Incompatibility of judicial rulings with environmental violations	
عدم هماهنگی سازمان‌های دولتی	
Lack of coordination of government organizations	
آتش‌سوزی عمدی در محدوده تالاب	
Intentional fire in the lagoon area	

جدول ۵. آمار توصیفی پارامترها و متغیرهای موجود

Table 5. Descriptive Statistics of Available Parameters and Variables

کمینه Minimal	بیشینه Maximum	مُد Mode	میانه Middle	انحراف معیار ± میانگین Standard deviation ±mean	توضیحات Description	متغیر Variable
2	4.40	3.80	3.40	0.64 ± 3.25	سوالات پارامترهای محیط‌زیستی در	برقراری ارتباط communicate
2.20	4	3.20	3.10	45.0 ± 3.1	مقیاس اسمی Questions of environmental	آموزش Education
2	4	2.33	3.22	0.54 ± 3.06	parameters on a nominal scale	آگاهی عمومی Public awareness

میانگین نظر پاسخگویان به متغیر برقراری ارتباط بالاتر از سایر متغیرها می‌باشد. متغیرهای آموزش و آگاهی عمومی در جایگاه دوم و سوم قرار می‌گیرند (جدول ۵). در این بخش، از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون نرمال

Table 6. Normal Test Results

نتیجه آزمون Test result	سطح معناداری Significance level	آماره آزمون Test statistics	متغیر Variable
تأیید Confirmation	0.056	0.136	برقراری ارتباط Communicate
تأیید Confirmation	0.200	0.085	آموزش Education
تأیید Confirmation	0.059	0.135	آگاهی عمومی Public awareness

جدول ۶ مربوط به آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون (sig) بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند.

راهندها و راهکارهای پیشنهادی حاصل از برگزاری جلسات آموزشی برای حفاظت از تالاب هشیلان، بر اساس نظرات پاسخگویان و به ترتیب اهمیت در جدول ۷ ارائه شده‌اند.

جدول ۷. راهبردهای پیشنهادی جامعه محلی برای حفاظت از تالاب هشیلان

Table 7. Proposed Strategies of the Local Community to Protect the Hashilan Wetland

راهکار Approach	راهبرد Strategy
آموزش به جامعه محلی Education to the local community	
آموزش به کودکان Teaching children	برگزاری جلسات آموزشی Holding training sessions
آموزش به بانوان Education for women	

راهکار Approach	راهبرد Strategy
آموزش به سمنها Education to Semans	
جلب مشارکت جامعه محلی Involvement of local community	
کمک به معیشت جایگزین روستائیان Helping villagers with alternative livelihoods	
توسعه گردشگری طبیعت Development of nature tourism	
ایجاد خانه‌های بوم گردی Creation of ecotourism houses	توسعه گردشگری Tourism development
توانمندسازی روستائیان برای کسب درآمد پایدار Empowering villagers to earn stable income	
توسعه گردشگری تفریحی Development of recreational tourism	
آبخیزداری در بالادست تالاب Watershed upstream of the wetland	
انتقال آب چشمه‌های اطراف Water transfer from nearby springs	طرح‌های آبخیزداری و انتقال آب Watershed and water transfer projects
تعیین حقبه رودخانه رازآور Determining the title of the Razavar River	
ایجاد شورای حفاظت از تالاب با حضور کنشگران اصلی Creation of wetland protection meeting with the presence of main actors	
استفاده از ظرفیت سمنها Using the capacity of fertilizers	هماهنگی و برنامه‌ریزی اقدامات Coordination and planning of actions
جلوگیری از اضافه برداشت چاه‌های آب Prevent over-harvesting of water wells	
خریداری و مسدود نمودن چاه‌های آب Buying and blocking water wells	
افزایش محیط‌بانان Increase of environmentalists	

جدول ۸. همبستگی بین متغیرها (همبستگی پیرسون)

Table 8. Correlation Between Variables (Pearson correlation)

آگاهی عمومی public awareness	برقراری ارتباط communicate	متغیر Variable
0.650**	0.567**	آموزش Education
-	0.573**	آگاهی عمومی public awareness

جدول ۹. آزمون تی تست دو گروه مستقل جنسیت با متغیرهای پژوهش

Table 9. T-test of Two Independent Groups of Gender with Research Variables

متغیر Variable	جنسیت Gender	تعداد Number	میانگین Average	انحراف معیار Standard deviation	آزمون لوین Levine test	F	Sig	t	Mean difference	Sig
برقراری ارتباط Communicate	زن Female	22	3.1	0.65	برابری واریانس‌ها Equality of variances	0.121	0.730	-1.49	-0.33	0.148
	مرد Man	19	3.45	0.59	عدم برابری Inequality			-1.50	-0.33	0.144
آموزش Education	زن Female	22	2.97	0.44	برابری واریانس‌ها Equality of variances	0.133	0.718	-2.27	-0.37	0.03
	مرد Man	19	3.23	0.43	عدم برابری Inequality			-2.28	-0.37	0.03
آگاهی عمومی public awareness	زن Female	22	2.93	0.55	برابری واریانس‌ها Equality of variances	0.621	0.437	-1.65	-0.32	0.109
	مرد Man	19	3.20	0.51	عدم برابری Inequality			-1.67	-0.32	0.106

موجب افزایش انگیزه و روحیه انجام کارهای تیمی می‌باشد. در انتها تصویری نقاشی شده از تالاب به دانش آموزان تحویل و از آنها خواسته شد تصاویر را بر اساس مشاهدات خود رنگ‌آمیزی کنند که در پایان به همه دانش آموزان به جهت تشویق آنها هدایایی شامل لباس‌های ورزشی و کتاب‌های محیط‌زیستی داده شد.

کارگاه آموزشی بانوان محلی به صورت گفتگو محور و مشارکتی حول محور ضرورت وجود تالاب و ارتباط آن با توانمندسازی بانوان بود که از بانوان به عنوان تأثیرگذارترین بخش یک جامعه در خصوص آشنایی با تالاب و آموزش حفظ تالاب بحث و تبادل نظر شد. برخی از سخنان و پیشنهادهای بانوان در زیر بیان شده است.

- احداث غرفه‌های گردشگری جهت فروش صنایع‌دستی و غذاهای محلی برای توانمندسازی لازم است.

- تالاب هشیلان سرمایه ما و سرمایه‌ای ملی است و همه باید باهم برای حفظ آن تلاش کنیم.

جدول ۸ نشان می‌دهد که هر سه متغیر برقراری ارتباط، آموزش و آگاهی عمومی دارای همبستگی در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارند.

در جدول ۹ مقادیر معناداری آزمون لوین برای هر سه متغیر بزرگتر از سطح معنی‌داری ۵ درصد می‌باشد در نتیجه فرض برابری واریانس‌ها رد نمی‌شود؛ بنابراین اطلاعات سطر اول هر متغیر را در مورد میانگین مورد بررسی قرار می‌دهیم.

همان‌طور که در جدول ۹ مشاهده می‌شود بین جنسیت و متغیرهای برقراری ارتباط و آگاهی عمومی تفاوت معناداری وجود ندارد. ولی در مورد متغیر آموزش بین زنان و مردان تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج کارگاه‌های آموزشی (جدول ۱) به شرح زیر می‌باشد: دانش آموزان در طی این کارگاه با موضوعات تالاب و حفاظت از تالاب هشیلان، شناسایی جانداران، گونه‌های گیاهی و آلودگی‌های تالاب آشنایی بیشتری کسب کرده و لازم به ذکر است شیوه اجرایی این کارگاه به صورت گروهی بود که خود

- با توجه به ضعیف بودن خانوارها در بعد اقتصادی لازم است وام‌های خوداشتغالی با بهره کم به اهالی این روستاها تعلق گیرد.

- نسبت به آموزش هنرهای دستی و خیاطی و غیره به‌خصوص به بانوان جوان این منطقه اقدام شود.

در انتها بانوان از توانمندی‌های خود صحبت کرده و در راستای تسهیلگری، طی ارتباط با دفتر امور بانوان استانداری کرمانشاه، لیست بانوان و دسته‌بندی توانمندی‌های ایشان به دفتر مذکور ارسال گردید.

نتایج محور گفتگو با معتمدین که ضرورت و اهمیت حفظ تالاب، همکاری با نهادهای دولتی و ایجاد یک شورای محلی بوده که در ذیل برخی از پیشنهادهای و سخنان معتمدین محلی ۶ روستای حاشیه تالاب هشیلان آمده است.

- مردم محلی از وجاهت قانونی برای برخورد با متخلفین محیط‌زیستی را ندارند

- ما آمادگی داریم که در حفاظت از تالاب تلاش کنیم به شرط آن‌که اداره محیط‌زیست به معیشت ما و حفظ محدوده قانونی اراضی ما احترام بگذارد.

- آمادگی داریم با شکارچیان غیرمجاز که موجب نابودی گونه‌های جانوری تالاب هستند برخورد کنیم اما هیچ وجاهت و پشتیبان قانونی نداریم.

- چرا محیط‌زیست برای زمان باز و بسته شدن درب خروجی آب تالاب با مردم و به‌ویژه کشاورزان هیچ‌گونه هماهنگی ندارد؟

- اداره محیط‌زیست مشکل زه دارشدن اراضی این روستاها که مدت ۱۰ سال گذشته به وجود آمده است را چرا حل نمی‌کند؟

- نیاز به حضور یک تسهیلگر برای دورهم جمع کردن مردم و مسئولین و آموزش به آنها الزامی است تا بتوانیم به شورای مشترکی دست یابیم.

- برگزاری جلسات این‌چنینی می‌بایست بیشتر با موضوع ایجاد همدلی، همفکری و همکاری برای حفظ تالاب و حفظ معیشت مردم و کشاورزان باشد.

- جلسات به‌صورت دوره‌ای و در هر روستا برگزار گردد نه به‌صورت مقطعی

- از سازمان‌های مربوط به حفظ تالاب در این جلسات حضور داشته باشند.

- حاضریم بخشی از اراضی که در محدوده تالاب هستند را به محیط‌زیست بدهیم به شرط آن‌که الباقی اراضی زه دار

نباشند.

اما نکته مهمی که مدنظر تمام معتمدین محلی بود ایجاد یک شورای محلی حفاظت از تالاب است که وجاهت قانونی داشته باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

تالابها به‌عنوان یکی از زیباترین، مهم‌ترین و درعین‌حال شکننده‌ترین اکوسیستم‌های طبیعت به شمار می‌روند برای پاسداشت چنین چشم‌اندازهایی، نیاز به ساماندهی، ظرفیت‌سازی و توانمندسازی اجتماعی به‌ویژه جوامع اطراف تالاب‌هاست. در این بین، CEPA ابزاری است که می‌توان برای حساس کردن عموم مردم نسبت به استفاده عاقلانه از تالابها کاربرد داشته باشد (Terer & Macharia., 2013). این پژوهش کاربردی بر روی تالاب هشیلان که یکی از اکوسیستم‌های زیبا و منحصر به فرد استان کرمانشاه و غرب کشور می‌باشد اجرا شد.

با توجه به نتایج سوات، مهم‌ترین نقطه قوت تالاب هشیلان تأمین‌کننده معاش جامعه محلی و نقطه فرصت آن آموزش به جامعه محلی است. همچنین طبق نتایج پرسشنامه (جدول ۷)، اکثر پاسخگویان ظرفیت بالای تالاب را در آموزش به جامعه محلی عنوان کردند که این نشان‌دهنده نیاز اجتماعی ساکنان نواحی تالاب می‌باشد؛ بنابراین نتایج پرسشنامه و سوات به هم نزدیک هستند. این نتایج هم‌راستا با نتایج دادرس و کردوانی (۲۰۱۲) ویسی و مجدالدین (۲۰۰۸)، حسینی (۲۰۰۲)، شریعتی و همکاران (۲۰۰۵) می‌باشد چراکه آنها نیز در پژوهش‌های خود به این امر دست‌یافته‌اند که آگاهی‌رسانی به مردم از طریق برگزاری کلاس آموزشی، رسانه‌های دیداری و شنیداری و به‌طور کلی امر آموزش، در مشارکت مؤثر است.

همچنین مهم‌ترین مسئله در برنامه‌های مشارکتی، ایجاد گفتگو بین نهادها و بهره‌برداران، است و عدم آگاهی جامعه محلی از ارزش‌ها و اهمیت حفاظت از تالاب جزو تهدیدهای نتایج سوات به شمار می‌آید که نتایج سوات و جدول راهبردهای پیشنهادی نشان می‌دهد احیای تالاب هشیلان از طریق برقراری ارتباط با جامعه محلی امکان‌پذیر بوده و آمار توصیفی جدول ۵ این موضوع را تأیید می‌کند که نتایج این پژوهش با نتایج کریمی و دهکردی (۲۰۱۷) و محمدیان دهکردی و احمدباصری (۲۰۲۰) همخوانی دارد.

با برنامه‌های آموزشی تبلیغاتی می‌توان هم تالاب را به مردم معرفی کرد و هم فرهنگ محیط‌زیستی گردشگران را بالا

پست‌تری نسبت به زمین‌های اطراف قرار گرفته است و سیلاب‌ها و باران باعث انتقال آلودگی اراضی زراعی (کود و سم) به تالاب می‌شود، می‌توان با تخصیص بودجه‌هایی اختصاصی، با خرید زمین‌های کشاورزان و یا واگذاری زمین در نقاط دیگر شهرستان به آنها، این اراضی را به وسعت تالاب اضافه نموده که هم منبع آلودگی را از بین برود و هم وسعت تالاب را بیشتر شود. در این زمینه، امید است که بتوان با به‌کارگیری روش‌های مناسب و سازگار کردن رویکرد زیست‌بومی با شرایط محلی زمینه مشارکت روستاییان حاشیه‌نشین تالاب هشیلان را در حفاظت از تالاب فراهم آورد. به‌علاوه، به‌طور قطع می‌توان به شیوه‌های نوینی برای برنامه‌ریزی دست‌یافت که به مدد آنها موقعیت‌هایی را برای ایجاد زمینه همکاری میان همه ذی‌نفعان محلی، سازمان‌های غیردولتی، نهادهای دولتی و بخش خصوصی به‌منظور حفاظت از تالاب به وجود آورد. در نهایت پیشنهاد می‌گردد:

- ورود سیپا به سایر برنامه‌هایی که در ذیل خط‌مشی‌های کنوانسیون اجرا می‌شوند.
- ایجاد ظرفیت‌های فردی و جمعی در مردم برای پذیرش مسئولیت مستقیم اجرای کنوانسیون رامسر
- ایجاد و حمایت از ساختارهای مشارکتی در میان گروه‌داران برای مدیریت تالاب‌ها به‌منظور تضمین رویکرد یکپارچه به مدیریت تالاب‌ها
- اجرای برنامه‌ها، پروژه‌ها و کمپین‌هایی در میان بخش‌های مختلف جامعه به‌منظور افزایش آگاهی و درک در خصوص تالاب‌ها و خدمات اکوسیستمی آنها با هدف نشان دادن عوامل تخریب تالاب‌ها.

برد. تالاب هشیلان دارای پتانسیل گردشگری بالایی است و احداث امکانات بوم‌گردی برای گردشگران و راه دسترسی مطلوب مطمئناً به تعداد گردشگران می‌افزاید و می‌تواند برای جامعه محلی، اشتغال‌زایی نماید. اساسی‌ترین نکته‌ای که باید در نظر گرفت این است که بپرسیم مدیریت جامع تالاب به چه کسانی و یا چه نهادهایی مربوط می‌باشد؟ در این راستا باید توجه داشت که افراد و نهادهای بسیاری از تالاب بهره می‌گیرند، بنابراین مدیریت آن بر دوش یک‌نهاد و یا گروه خاصی نمی‌باشد. اینجاست که نقش مشارکت جوامع محلی به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی در حفاظت از منابع طبیعی نمایان می‌شود بنابراین با توجه به اینکه جمعیت غالب در منطقه را افراد جوان تشکیل می‌دهند، می‌توان آنها را با آموزش و توسعه طرح‌های توانمندسازی به‌ویژه در پروژه‌های گردشگری و حفاظت محیط‌زیست فراخواند. برای حفظ اکولوژیکی تالاب‌ها استفاده درست از آنها از طریق اجرای رویکردهای اکوسیستمی در چارچوب توسعه پایدار مطرح است که بستگی به شناخت و آگاهی و همکاری مردم محلی از عملکردهای اکولوژیکی تالاب‌ها دارد و می‌تواند از جنبه‌های مختلف اقتصادی و غیراقتصادی برای مردم محلی مفید باشند برای افزایش آگاهی بین مردم محلی در زمینه منافع حاصل از تالاب و ایجاد انگیزه برای حفاظت از محیط‌زیست تالاب از روش‌هایی همچون تبلیغات، تهیه بروشور و پوستر، برگزاری کلاس‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی بهره‌گیری می‌شود. چنین اقداماتی سبب خواهد شد هم مردم محلی در منافع تالاب سهیم شوند و هم بسیاری از تعارضات حل گردد. در نتیجه، برای ساماندهی تالاب هشیلان از طرق ظرفیت‌سازی و مشارکت اجتماعی از مدل شکل ۲ استفاده شد. با توجه به اینکه تالاب در قسمت

References

- Ashuri, A & Varasteh Moradi, H. (2014). "Investigating the diversity of wintering migratory aquatic and near-aquatic birds in the Anzali International Wetland". *Wetland Ecobiology Scientific Research Quarterly*, 6(20), 55-66. [In Persian]
- Dadras, H. & Kardavani, P. (2012). "Investigating the importance of the villages on the banks of the Anzali pond from different social, economic, and tourism aspects". *Scientific-Research Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, 4(2), 21-40. [In Persian]
- Do, Y., Kim, J.Y., Lineman, M., Kim, D.K. & Joo, G.J. (2015). "Using internet search behavior to assess public awareness of protected wetlands". *Conservation Biology*, 29(1): 271-279.
- Gazin Sazeh Toos Consulting Engineers. (2018). "CEPA Capacity Building, Partnership and Awareness Operational Action Plan Project with the local community in the protection, management, operation and rehabilitation of Heshilan Wetland, Contract". [In Persian]
- Gholami, J., Ardakani Sohail, S., Smaeil K. & Khorasani, N. (2014). "Evaluation of Shirin Su Wetland Habitat and matching its biological parameters with the standards

- of the International Union for the Protection of Birds in order to assess the feasibility of introducing it as an Important Bird Area (IBAs)". *Wetland Ecobiology Journal*, 5(18), 5-12. [In Persian]
- Hassannezhad, M., Kohnsal, M & Ghorbani, M. (2011). "Factors affecting the participation of villagers in rural development groups: a case study of the international carbon sequestration project in South Khorasan province". *Village and Development Quarterly*, 10(2), 31-99. [In Persian]
- Hemati, T. & Ghorbani, S. (2015). "The extent of the Sabztabab islands of Heshilan. First edition". published by: *General Department of Environmental Protection of Kermanshah Province*, 1-13. [In Persian]
- Hosseini, M. (2002). "Feasibility of creating non-governmental organizations for the protection of the environment and natural resources". *Environmental Quarterly*, 29(31), 105-114. [In Persian]
- Hushulong, Q. (2012). "The Problems of Wetlands in Our Country and the Researches International Conference on Future Electrical Power and Energy Systems". *Energy Procedia*, 17(3):462 – 466.
- Jerath, N., Ladhar, S.S., Saxena, S.K. & Sharma, J. (2012). "Enhancing community participation for conservation of wetlands", From: <http://wldb.ilec.or.jp/data/ilec/WLC13papers/others/29.pdf>. Time: 1:42p.
- Karadeniz, N., Tiril, A., & Baylan, E. (2009). "Wetland management in Turkey: Problems, achievements and perspectives". *African Journal of Agricultural Research*, 4(11), 1106-1119.
- Karimi, K., & Karami Dehkordi, I. (2017). "The role of local community participation in the sustainable management of natural resources, *International Conference on Natural Resources Management in Developing Countries*. [In Persian]
- Khalilian, S., Khodavardizadeh, M. & Kausikashmari, M. (2012). "Determining the conservation value of Qorigol wetland and using the Analytical Hierarchy Process (AHP) approach to distinguish consumption and non-consumption values". *Environmental Journal*, 37(60), 23-34. [In Persian]
- Lamsal, P., Atreya, K., Pant, K.P. & Kumar, L. (2016). "February. Tourism and wetland conservation: application of travel cost and willingness to pay an entry fee at Ghodaghodi Lake Complex". *Nepal. In Natural Resources Forum*, 40(1), 51-61.
- Lee, L.H. (2017). "Perspectives on landscape aesthetics for the ecological conservation of wetlands". *Wetlands*, 37(2), 381-389.
- Mohammadi, M, Najafi, V. (2017). "Protection of wetlands in international law, in the light of the Ramsar Convention". *Legal Research*, 16(31), 231-250. [In Persian]
- Mohammadian Dehkordi, M., Ahmad Baseri, Z. (2020). "The role of participation of local communities in the development of rural tourism with an emphasis on sustainable development". *The fifth national conference of knowledge and technology of agricultural sciences, natural resources and environment of Iran*. [In Persian]
- Mohammadzadeh, M., Karbasi, A. & Sahibi, M. (2013). "Environmental management of Hashilan wetlands by SWOT method". *Environmental Science Quarterly*, 3(57), 15-27. [In Persian]
- Mokhtari Malekabadi, R. Abdulahi, A. Sadeghi, H. (2014). "Analysis and recognition of urban environmental behaviors (case study: Isfahan city, 2013)". *Journal of Urban Planning and Research*, 5(18), 1-20. [In Persian]
- Rafiei, Y., Malekmohammadi, B., Abkar, A., Yavari, A., Ramzanimehrian, M. & Zahrabi, H. (2012). "Investigating the environmental changes of wetlands and protected areas using multi-temporal images of TM sensor (case study: Niriz wetland)". *Environmental Quarterly*, 37(57) 65-76. [In Persian]
- Ramsar Secretariat. (2010). "The convention's CEPA program 2010". http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-activities-cepa-convention-s-cepa/main/ramsar/1-63-69%5E7774_4000_0.

- Report Conservation of Iranian Wetlands Project. (2012). "national wetland conservation strategi action plan". Environmental Protection Organization. [In Persian]
- Salehi, S & Gholamdoost Ashkiki, A. (2013). "Evaluating the participatory management model of wetlands from the point of view of the local community (case study: Anzali wetland, Gilan)". Environmental Science Quarterly, 11(1), 105-118. [In Persian]
- Shariati, M., Ziadbakhsh, S & Varamini, N. (2005). "Factors affecting the participation of forest-dwelling villagers in the protection of forests in the north and west of the country (a case study with an emphasis on forest-dwelling villagers in Kurdistan and Mazandaran provinces)". *Forests and pastures Journal*, number, 0(67), 47-57. [In Persian]
- Shresta, U. (2011). "Communit Participation in Wetland Conservation in NEPAL". *Journal of Agriculture and Environment*, 12(2): 140-147.
- Terer, T. & Macharia, J. (2013). "Home-grown Communication, Education, Public Participation and Awareness (CEPA) wetland tools: A new dawn for CEPA activities in Kenya". *Proceedings of National workshop to launch CEPA tools, National Museums of Kenya, Nairobi*, 0(40):1-41.
- Veisi, H. & Majaduddin, A. (2010). "Investigating the mechanisms and fields of public participation in environmental protection. *Journal of Natural Environment*". *Faculty of Natural Resources*, 63(1), 93-107. [In Persian]
- Wei, X., Guan, Z. & Zhu, H. (2016). "Farmer's willingness to participate in wetland restoration: a hurdle model approach". *Agricultural Economics*, 47(6): 719-727.
- Yavari, N., Mirekzadeh, A. & Zarafshani, K. (2016). "Investigating the role of local communities in the cooperative management of Hashilan wetland". *National Conference on Research and Technology Findings in Natural and Agricultural Ecosystems*. [In Persian]

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Lisensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)